

MARTIN BOLOVEDEA

Martin Bolovedea, născut în 15 decembrie 1922 la Comănești (Caraș-Severin); deportat în Bărăgan în satul Pelicanul, din comuna Comorâște (Caraș-Severin); înregistrat de Ramona Magheț în noiembrie 1997, la Reșița (Caraș-Severin)

Beneficiind de o memorie extraordinară, Martin Bolovedea nu a fost obligat să-și însemneze memoriile pe câteva coli de hârtie. Cu toate acestea, cele povestite aduc o foarte mare ușurare în sufletul acestui om, care a încercat ani de zile să împărtășească cu cineva cele trăite de el și familia sa în Bărăganul anilor '50. Este cu atât mai dureros cu cât și soția sa a fost deportată în Bărăgan, dar nu dorește să depună mărturie, neputând suporta învierea tristelor amintiri.

Povestea de față cuprinde fapte reale, surprinzător de bine conservate în memoria acestui medicinist. De la început se revarsă copilăria și tinerețea, care redau o viață aparent liniștită, singura problemă fiind reprezentată de părăsirea satului. Destinul a căzut pe el, fiind al doilea copil din familie. Aceasta pentru că exista o mare influență a modelului nemțesc asupra satelor locuite de bănățeni, mai exact spus în satele unde existau mai multe etnii și membrii acestor comunități etnice conviețuiau. Modelul nemțesc prevedea un singur copil, astfel încât averea să nu se împartă. În familiile unde existau doi sau mai mulți copii, unul rămânea acasă, iar ceilalți erau trimiși la școală. Astfel, al doilea copil, Martin Bolovedea a fost trimis la școală.

Istorisirea este relatată cu un scop precis. Cel care își deapănă amintirile vieții, dorește în mod expres ca ele să fie cunoscute și de alții, să nu dispară o dată cu el, mai ales că starea sănătății sale în momentul realizării interviului era foarte gravă. Dar aceasta nu îi afectează luciditatea și nu-l împiedică să vadă lucrurile prin prisma meseriei pe care a practicat-o ani de zile, aceea de medic. Ochiul său este deja format să surprindă orice abatere de la normal.

Diferența de cultură și civilizație față de localnicii din sudul țării este foarte puternic resimțită în contextul deportării la Pelicanu, devine suport al unui discurs de definiere a identității "bănățenești".

Textul se încheie cu pomelnicul celor din Comorâște care au fost deportați în Bărăgan. Tonul lui devine în acest moment solemn, ca cel al unui cronicar. E un fel de judecată de apoi făcută fără patimă și ură, dar cu dorința ca lucrurile acestea să se țină minte. Aceste câteva pagini reflectă gândurile din multele seri nedormite și un puternic zbucium interior. Martin Bolovedea a notat într-un caiet numele tuturor persoanelor care au fost deportate din satul natal, al celor care au murit în inima Bărăganului și persoanele rămase în viață și reîntoarse la locurile natale din Banat. Poate că aceste câteva pagini ar fi continuat cu o istorie amănunțită, dar mâna nu îl mai ascultă din cauza bătrâneții.

R. M.

“Cam acestea au fost numele familiilor celor care au plecat duși de voia străinului și aruncați ca o pleavă în bătaia vânturilor.”

Mă numesc Martin Bolovedea. Locuiesc în Reșița, strada Crișan nr.26, actualmente pensionar. Am lucrat în domeniul sanitar, ca medic la spitalul din Reșița.

Sunt născut în comuna Comorâște, în județul Caraș cum l-a numit pe vremuri, actualmente Caraș Severin, din părinți țărani. Clasa cum a fost împărțită odată să zicem mijlocie. Bunicii pe care-i cunosc după mama au moștenit averea care am avut-o de la o mătușă a lor, pe care am întreținut-o pentru că toți cei patru copii avuți au murit. Și-a luat nepoata ca s-o întrețină. La această așa numită avuție câteva lanțe de pământ, în jur de zece lanțe de pământ, jugăre s-a adăugat pe ormă zestrea tatei care la căsătoria cu mama a avut și el zece jugăre de pământ, iar după aceea moartea tuturor celorlalți din familia tatălui... a rămas singurul moștenitor, revenindu-i restul averii cu casa părintească așa că, iar fratele când s-a căsătorit, soția a avut tot zece lanțe de pământ, așa cum a fost obiceiul în sat, la familii mai bine plasate, așa că în perioada interbelică între '930-'40 s-au adunat în jur de șaiszeci jugăre de pământ. Am avut cum am menționat un frate mai mic ca mine cu trei ani.

Școala am făcut-o în satul natal, cinci clase, că nu erau hotărâți părinții să mă dea încă la liceu. Până la urmă au convenit cu toții împreună și au decis că măcar pe unul să-l dăm la școală și unul să rămână la avere, să nu se împartă averea, cum era obiceiul în Banat sau boala sistemului nemțesc, un copil "*ein Kinder*" să nu rămână împărțită. Și au hotărât să mă dea pe mine la liceul din Oravița ca să scoată și din mine un funcționar ceva. Credința lor să nu ajung să mă bată vântul și să mă ploaie.

Am făcut liceul tot în Oravița, "General Dragalina", toate clasele ca navetist, pentru că, deși pământ era, haine și produse agricole erau, vite erau, bani era foarte greu de făcut pe vremea aceea. Tata nu avea bani să-mi plătească gazda în oraș să locuiesc și fiind la distanță cu trenul vreo douăzeci de kilometri de Oravița am făcut naveta zilnic, menționez că atunci când tata s-a dus să se intereseze să mă înscrie la liceu la admitere n-a avut bani să-mi plătească biletul de tren din gara din sat, care-i în margina satului, în cincizeci de metri se termină grădinile și îi gara, deci exact în marginea satului. Neavând bani de bilete, s-a dus douăzeci de kilometri pe jos și ca să nu-și rupă nici opincile din picioare, că n-avea bani să-și cumpere altele, a mers desculț pe drum cu pietriș, că nu era asfalt. Era drum județean, dar era numai pietruit, când a venit seara înapoi, la întrebarea mamei ce a rezolvat, i-a cerut mai întâi un lighean cu apă să-și bage picioarele, că-i vine să tragă cu limba pe tălpi atâta-l ard și-l ustură.

Cum la fel s-a întâmplat de multe ori, că nu putea să ducă la târg la Cacova, sat vecin, actualmente Grădinari, să ducă o căruță de saci cu grâu și porumb să vândă să-mi facă banii de abonament la tren. Nu reușea să facă șaptezeci de lei - atâta era prețul abonamentului. De multe ori îi dădea șeful de gară pe așteptate, avea încredere că-i dăm banii, îmi dădea biletul, abonamentul, fie că punea de la el, nu știu, fie că știa că nu-i vin controale așa frecvente, destul că se chinuia tata până săptămâna următoare și făcea rost de acești șaptezeci de lei ca să-mi plătească abonamentul.

Viața de copil, ca orice viață de copil la sat. N-a fost o viață ușoară, dar nici grea. Părinții cât au putut s-au străduit să ne asigure tot ce aveam nevoie. Desigur în privința mâncării nu s-a dus lipsă de nimic, dar în ceea ce privește restul, care depindea de bani, era un dezastru în perioada interbelică și în special în '30-'40. Am terminat... Din perioada liceului pot să spun, vacanțele și ca student, vacanțele le-am petrecut în sat, fie ajutând la munca câmpului, fie acasă rămâneam cum se spune "maica". Părinții, bunicii, fratele cu soția se duceau la lucru, eu rămâneam cu toate ale casei: grajd, vite, porci, paseri de curte ce erau, trebuia curățenie, hrană, tot îngrijit, uneori seara le făceam și cina ca să aibă când vin de la

sapă, de la coasă, să aibe ce mânca. N-a fost o viață de petreceri de tineret în sensul în care a fost înțeleasă astăzi.

Am terminat liceul, era perioada războiului de Răsărit. Ca să nu-mi rămână oasele pe front, cum dintre colegii mei au pățit, de pe meleagul meu drag la recrutare, au rămas în Rusia pe frontul de vest, ca și mulși alți tineri, dar nu din anul meu. Erau facultăți militarizate, erau scutite de încorporare, deci de mobilizare și trimise pe front între care era Medicina, Farmacia, Politehnica, Teologia. Întreaga vară a anului '42 au fost discuții unde să mă duc, contradictorii cu părinții cu toți. În sfârșit întâlnindu-mă cu alți colegi întâmplător în august pe Moravița îmi povestesc că ei s-au hotărât, dacă merg și eu suntem șase din foștii absolvenți ai clasei a opta de liceu din Oravița care mergeam la Sibiu la Facultatea de Medicină. Am urmat Facultatea de Medicină din Sibiu, trei ani, după care alți trei ani am fost, m-am mutat înapoi la Cluj - s-a recedat Ardealul și ne-a mutat la Cluj. În ultimul an, datorită schimbărilor interne, unirea la puterea guvernului Groza sau groaza Partidului Comunist, am fost exmatriculat din facultate ca fiu de chiabur și neagreat politic, deși tata nu s-a manifestat ca om politic în sat, pentru că, știindu-mă la liceu, a evitat să intre în conflict cu diverși profesori care erau de diferite orientări politice. Credința lui a fost una, dar manifestarea în public nu s-a arătat și m-a dat afară.

În '50 am reușit și am fost numit ca medic girant la o circumscripție nou înființată Goruia, în județul Caraș. Dar, în același timp, erau ciorovăieli între satele înconjurătoare. Goruia, ca centru de comună și Gârlișteea ca sat aparținător, fiind mai aproape de Reșița, decât de Oravița. Sigur că toți aveau tendința spre Reșița și ca să nu cadă un om, medicul șef de la raionul Oravița m-a transferat din Goruia, de unde am stat numai o lună, m-a transferat la Sasca Montană, în posturile rămase vacante și ca de casă și ca medic de circă a familiei Partenescu care plecase de acolo, se despărțise, divorțase și plecase de acolo. Încă în luna ianuarie - februarie, medicul din circa vecină din Iridia, doctorul Burlă, basarabean de origine, simțise ceva mișcare cu basarabeni și a plecat, a renunțat, s-a internat ca bolnav TBC la sanatoriul Marila. Medicul șef mi-a dat să girez și circumscripția lui Iridia, fără să știu de ce. Acum mi-am dat seama, târziu, care a fost motivul și din ianuarie până în aprilie am avut trei mutări. Mereu chemat la raion. Aici să mai dau o declarație, o bibliografie, una, alta, încât am învățat-o ca pe "Tatăl nostru", puneam și virgula și punctul la toate la fel să nu mă prindă cu altceva. În sfârșit a patra mutare, am fost dat afară și de acolo și obligat să restituie și banii înapoi care i-am încasat ca salariu. Am făcut-o. În luna mai, în aprilie în '51 s-au înființat fostele sanepiduri și medicul șef cunoscându-mă și având o părere relativ bună despre mine, mi-a înființat un post, anume în cadrul sanepidului și m-a numit acolo ca statistician.

Am lucrat și atunci tot navetist am fost. Veneam de la servicii acasă în satul părintesc, dimineața mă duceam, seara veneam cu trenul. Ajung în luna mai 1951. Prin luna mai nu mai rețin data - cam o lună înainte de dislocări în Bărăgan - a venit o comisie formată din miliție, securitate din raionul de partid plus cozile de topor din sat, comuniști delegați ai organizației de bază PCR din sat. Nici nu am știut de ce, au umblat prin casă și au notat cine locuiește, câte persoane sunt cu nume cu tot. La noi a fost bunica în ziua respectivă, femeia bătrână, nu știa ce se urmărește și nu știa nimeni din sat și nu și-a dat seama.

Cam în luna iunie, în 16 iunie, sâmbătă înainte de Rusalii să fie, ducându-mă dimineața la servicii, nu erau vagoane în gară, dar la ora patru când am venit înapoi, mama mă aștepta în gară cu un geamantan în care aveam haine și urma să vin la Reșița, unde mă logodisem cu o fată de aici. Ea era în anul ultim de liceu, în clasa a opta, cum a fost atunci și urma ca în toamnă după ce termină liceul, bacalaureatul să ne căsătorim. Și revin la Rusalii și mi-a scos la gară un geamantănaș mic cu haine de schimb

De data asta, linia a treia- era cu trei linii stația, era o stație importantă, economică nu era, era gară, nu era haltă. Era plină de vagoane de marfă bou-vagon, numai linia principală era liberă pentru trecerea trenurilor. N-am știut de ce și cum am plecat și am venit la Reșița

am petrecut aici la logodnică Rusalile. S-a nimerit că locuia logodnica mea pe aceeași stradă pe care locuiesc și acum în Reșița, vis- a-vis de spital și noaptea am plecat cu trenul de trei din Reșița să mă duc dimineața să fiu la opt la servicii la Oravița, la sanipid. În gară în Berzovia am întâlnit un vecin, care făcea naveta, lucra aici în Reșița la cocserie și mi spunea-era vecin cu noi în sat: ”Pe ai tăi azi noapte i-au ridicat pe la trei, când eu am plecat la gară, bătea miliție și armată la poartă, s-au făcut ridicări. Pe noi care am călătorit ne-a lăsat să venim luni dimineața la servicii, iar restul nimeni n-a avut voie să iasă din casă.” Altul a fost de cu noapte înconjurat de armată, securitate și peste noapte nimeni nu a avut voie să se apropie de casele de unde se ridicau cetățenii. Am stat un moment și m-am gândit. Ce să fac? Să mă dau jos să mă duc?

Am văzut că de la Berzovia până la Oravița eram singurul călător din tren, în nici o gară n-a urcat nimeni și nici n-a coborât-era pustiu. În satul natal am stat departe de geam să nu mă vadă că atât impegatul cât și acarul erau mari membri de partid, impegatul era chiar secretarul organizației de bază din sat. Luați tot ce vreți, tot ce puteți în special haine. Așa a fost la noi în sat, nu știu în alte sate, s-a insistat mult să-și ia fiecare animale de tracțiune și uneltele de lucru: sapă, plug, grapă, tot ce trebuia pentru agricultură, fără să spună unde sunt duși, înspre ce direcție: mobilă, haine, mâncare. Bunica a fost cea mai...cred că cea mai slabă din familie. Era un țâr de om, numai piele întinsă pe oase, așa era felul ei, a fost cea mai curajoasă. În afară de mobilă a luat tot, numai mobila: un dulap, a luat un șifonier, un dulap cu trei sertare, cum era pe timpul ăla la țară, cum primeau fetele zestre când se măritau și patru paturi. Restul mobilei în casă a rămas, casă de trei camere a rămas complet tot. A intrat pe urmă un plutonier de grăniceri și ăla și-a făcut...

A luat vaca, a luat caii, a luat căruța, grapă și plug n-au luat. A desfăcut tata căruța și a pus-o pe fundul vagonului, peste ea a pus restul căruței, a legat de o parte vaca, alături caii. Vaca pentru o gură de lapte, caii să te ajute. În partea cealaltă, a pus în tot saci ce a avut, porumb, grâu, slănină, untură, ce a avut, cât a mai fost. Era cam pe la jumătatea anului, trebuia să ajungă provizia până de Crăciunul viitor. Haine tot din casă, bunica până și dârza cu care spăla vasele, lângă cuptor până și aia a luat-o, n-a lăsat nimica și au fost aduse mobilizate din sat de către această comisie, care a fost numită, mobilizate căruțe, care să ne transporte pe noi în gară. Și au fost duși. Nu s-a făcut nici un proces verbal de preluare sau de predare a rămas doi boi, junci, a rămas un armăsar de trei ani la căruță a rămas vreo șase porci, a rămas cel puțin douăzeci și cinci, treizeci de găște, curci, alte paseri pregătite că în toamnă mă căsătoresc și va fi nuntă, nu? Cum era obiceiul la noi, la bănățeni. Nu-mi amintesc ce a mai rămas pe acolo, tot ce a rămas acolo a rămas a nimănu. Mai mult, finul și vecinul de care familia a fost din bătrâni nași, a fost văzut, că toți vecinii stăteau numai după oblon, cum le spunea pe la noi prin sat, să privească în stradă că era peste tot securitatea, armata, miliție. ”Înapoi, închideți geamul” Nu au avut voie să iasă, casa noastră era pe colț și aveam după colț intrare pentru cărat paie, fân, bălegar, pân’ dos pă strada laterală. Pe poara aceea, bătrânul și vecinul căra cu gălețile țuică de la noi. Aveam un butoi de două sute de litri de țuică bună pregătită de tata ca să aibă pentru nuntă. Un vecin a venit s-a înfruptat și a cărat cu gălețile la el peste drum acasă și restul peste noapte și ziua următoare s-a cărat tot. Un derbedeu al satului, o otravă, Adam Belgea, mai mult decât coadă de topor a călărit armăsarul ăsta pe câmp pân’ niște spini că a orbit, a rămas orb. Ca un fapt divers relatez, iar ce s-a furat nu numai de la mine de la toate casele dislocate, s-a furat numai de săteni, de vecini eventual și rude și în special nu știu ce boală au avut pe scândurile de la pod. La toată lumea a dispărut scândurile de la pod, de la casă, de la orice scândurile au fost în primul rând luate. Celălalt inventar agricol ni nu știe cine l-a luat, cum l-a luat, nu s-a făcut nici un proces verbal nu s-a predat, nu s-a preluat nimica. Asta s-a întâmplat în sat din ce mi-au spus părinții, mama era bolnavă, cardiacă, ea numai plângea. Cumnată-mea era gravidă în luna a șasea. A născut în

Bărăgan, în septembrie după ce am ajuns, o fetiță- ea e profesoară aicea în Reșița. Băiatul era mai mare cu patru ani, a fost când s-a născut.

Eu în Oravița mă frământam ca leul în cușcă, nu știam ce să fac. În Oravița începuseră și acolo dislocări. În primul rând basarabeni, bucovineni, care erau refugiați în '40 sau '44, când au ocupat rușii Basarabia, basarabeni erau ridicați și așa numiții chiaburi, oameni mai înstăriți care au muncit și mă frământam ba la medicul șef, ba la directorul meu și la alți cunoscuți. "Ce să fac? Să mă duc acasă? Să-mi întâlnesc părinții, să nu mă duc?" În sfârșit, am hotărât și zic: "plec, ce-o fi, o fi". Mi-am luat bilet până în Reșița la logodnică și când văd care-i situația în gară în sat dacă-i pot întâlni și sunt acolo nu-s plecați și-i văd, dacă nu îmi continui călătoria la Reșița la logodnică aicea. În gară în Oravița, deja începuseră să se facă îmbarcări și de pe satele din jur și din Oravița și am venit până în sat. Eram în ușa ultimului vagon de la tren. Nu eram hotărât să mă dau jos, vedeam linia vagonului cu oameni, cetățeni din sat, urcați în vagon o garnitură era gata de plecare, aștepta numai locomotiva.

Nu mai țin minte cine a fost din sat dintre cei care încă nu s-au îmbarcat sau din care-au dus cu căruța pe cei dislocați, i-au ajutat să-și care ce aveau. "Ai tăi îs gata îmbarcați, sunt gata de plecare acolo în vagon." În momentul acela aș vrea să-l văd pe el care a mai putut raționa, ar fi știut să judece să ia o hotărâre - să vină să-mi spună mie ce ar fi hotărât. Ce era să fi făcut? M-am dat jos din tren și m-am dus să întâlnesc părinții, bunicii, cumnata, nepot erau șapte. M-am dat jos. E, între timp, trenul n-a stat după mine, a plecat. Eu, într-un fel liniștit - aveam bilet - zic: "mă duc în continuare", avem alt tren la șase, care venea spre Reșița de la Oravița. Și m-am dus la vagon, i-am găsit, plânsete, vaiete, regrete și ne-am îmbrățișat, ne-am sărutat. În acele momente, a trecut un subofițer de armată cred că a fost, era în uniformă cachi, nu era miliție sau securitate, cred că de la armată a fost sergent major, plutonier ce-o fi fost nu mai știu. "Ce-i cu dumneata?" Zic: "Îmi văd părinții" "Sunt părinții dumneavoastră?" "Da" "Buletinul dumneavoastră!" A doua gafă, zic acum-care am făcut-o, când în acel an nimeni nu a știut importanța unui buletin de identitate, ce are? Puteam să-i dau livretul, că aveam livretul militar la mine și când am coborât eram liber; dispăream din zonă și practic sunt rupt de familie, serviciul meu, logodit, îmi ia buletinul și mă trece pe lista vagonului cu creion roșu și reține buletinul și rămân cu ei și rămas am fost. Nu mai puteam pleca nicăieri, nu avea voie să ne mișcăm. Am urcat în vagon, iar seara pe după ce a înserat, a amurgit, s-a lăsat întunericul, a sosit garnitura de tren cu alte garnituri dinspre Oravița de la alte comune și alte gări. Ne-a dat jos și pe noi la aceeași garnitură și am pornit. Spre dimineață am ajuns în Berzovia. Prin ce gări am mai stat, am mai luat și alții dă pân' Surduc, Tirol, nu mai țin minte. Destul că spre dimineață, am plecat spre Călnic, din Berzovia le-a permis puțin părinților să alăture, să taie niște iarbă pentru cai și pentru vacă de pe marginea linii ferate. Tata a tăiat-o și a dat-o așa în brațe la cai și vacă că n-avea loc să pună, pentru nu știu cât fân și am plecat, spre după-masă, în jurul orei unu am ajuns în Caransebeș, unde totul a fost organizat, regizat, pregătit cum a fost și ridicarea și plecarea și până-n ultimul amănunt. A venit Crucea Roșie cu ajutoare. Toate cucoanele din Caransebeș în cadrul crucii roșii îmbrăcate și împopoțonate cum nu se putea să fie în asemenea momente și acuma dacă au fost oameni în primul rând și nu românce, cu tăvi cu sandviciuri să ne servească, altele cu tăvi cu medicamente, cu aspirine fel de fel pentru corp, pentru dureri de cap. Desigur că toată lumea a refuzat și le-a respins în lături și după-masă am plecat mai departe. Așa după ce am plecat, s-a dat un însoțitor de vagon care a fost, că în fiecare vagon era un însoțitor de vagon care a fost, un soldat, să nu fugim. Erau vagoane toate alese, unde era cușeta aceea pentru frânar să pună frâna cu ea la vagoane de marfă -acolo stăteau ei, militarii n-au stat cu noi în vagon, cred că se gândeau la răscoală și toate măsurile de pază le-au luat, tot de frica răscoalei au fost și la noi în Banat și când am ajuns în Bărăgan le-o fost frică de răscoala populară, numa mie să-mi fie bine, nu contează la

restu', eu să trec peste orice cadavru. Așa or fost românii și așa sunt și astăzi. Eu sunt decepționat de ei.

Am ajuns, în special că mama încontinuu plângea, era o fire mai emotivă mai sensibilă așa era firea ei mai sensibilă- lasă mama nu mai plânge atâta, că nu te duce departe la Călărași. Eu care eram as la geografie, atât m-am pierdut să o încurajez și eu pe mama și zic- "Lasă că nu-i departe, imediat după Craiova, confundasen Călărașul cu Caracal, mai târziu stai că nu-i Caracal, e Călărași, după București, tot e bine, că-i în granițele țării, nu ieșim afară. Prin București am trecut peste liniile de centură, bineînțeles că am fost opriți în garile principale; nu știu că a trecut destul și de la Ciulnița am luat-o și am ajuns deci am plecat luni seara din Comorâște și am ajuns, miercuri pe la ora unu în Călărași. Acolo, ca și aici, la plecare, armată de pe satele din jur și din oraș camioanele sau căruțele de la țărani din de pe sate, aduși în gară și ne-a repartizat la fiecare dislocat, la fiecare familie cât am vrut, două, trei, patru căruțe un camion sau mașină cât aveam nevoie și atunci am văzut din nou tot un plutonier, dacă n-a fost același însoțitor de garnitură care m-a scris în sat, m-a adăugat și la lista de predare a comvoifului tot cu creion roșu pe lista dislocațiilor pe ușa vagonului. Aveam vederea bună, încă vedeam la distanță puteam să și citesc și... bătea vântul în Bărăgan. În Bărăgan, jumate de oră dimineața, jumate de oră seara, bătea vântul în continuu, fie dinspre briza dinspre mare, fie dinspre mare spre uscat; și am luat căruțe, a coborât tata și căruța din vagon am montat-o, am încărcat, ne-am mai luat două sau trei căruțe din și... iară în comvoi sub escortă duși la vreo' trei kilometri de orașul Călărași, înspre nord, între șoseaua Călărași-Ciulnița-Slobozia și linia ferată Călărași-Slobozia. Acolo a fost satul nostru, alții au fost pe întinsul Bărăganului mai la est; și de jos de noi era Cacomeanca, ulterior ultima denumire a...A mai fost un sat, Olaru, unde a mai fost iarăși și mă rog de sate, câte au fost nu mai știu numărul eu. Și acolo, din timp a fost pregătit terenul, era lângă gară, era un teren unde era aeroportul, lângă aeroport era ferma, o fermă a gostatului numită Vasilescu Vasea; și atuncea în terenul fermei, că era etichetat locul dinainte și bătuți țărushi în pământ și făcut la fieare un mușuroi ca mușuroiul de furnici și aliniate așa ca la americani, cu străzi drepte, cu întretăieri. Am ajuns acolo, un țărush în mușuroi, te-ai uitat în sus, te-ai uiat în jos- cerul iar în lături, orizontul nimic câmp. Unii, după cum a fost tarlalele terenului la gostat au fost însămânțate cu grâu, altele cu trifoi, altele cu porumb, altele cu bumbac, care cum i-a venit. Noi, de exemplu, am căzut într-un loc de grâu, alții au picat în bumbac, alții în porumb și acolo ne-am cam aranjat așa pe străzi iarăși cum am fost și în sat, pentru că noi în satul Vasilescu Vasea, i-a zis pima dată după denumirea fermei, al doilea nume care i s-a dat a fost Borcea, fiind aprape de brațul Borcea, iar ultima denumire care i s-a dat a fost Pelicani, după cum a fost sau Olaru, unde a fost soția a fost Mărculești, Perișoru și s-a descărcat, oamenii au plecat spre casele lor în sate, iar noi post de miliție acolo în sat, baracă din scânduri făcută. Când am ajuns, am râs unii de alții, în loc de plâns, am râs, că numai dinții ne erau albi în gură de praful ce era, eram negrii ca arapii, ziceai că suntem din Africa nu din Europa și...tata a tăiat grâu a făcut câțiva snopi, am pus dulapul, șifonierul, o masă a făcut un fel de acoperiș și pe jos pă sub masă pă un snop de grâu ne-am culcat prima noapte, da. Apă, problema cea mai mare era a apei, ne-au adus cu cisterne sau cu vase de la fermă și în special pentru vite, zbierau vacile de sete când vedeau că vine vasul, cisterna cu apă nici nu le mai puteai ține în lanț, fugeau ca nebunele după apă. Mai târziu s-au săpat puțuri. Ne-au dat scânduri groase de brad statul, așa numita primărie și postul de miliție, ne-au dat scânduri și-am săpat, era Lunca Dunării, exact în Lunca Dunării, mai jos nu se putea ca teren și s-a săpat fântâni căpțușite pă dinăuntru cu scânduri ca să nu se surpe, însă era apa amară și acră, vitele nu o beau, o refuzau de băut, apă consumabilă pentru gătit, pentru băut era imposibil, le-am lăsat în plata domnului că n-aveam ce face. Cetățenii de pe sate au fost îndopați și nu spun îndoctrinați, prea mult, tot felul de zvonuri, de minciuni că suntem de diferite feluri, că suntem cei mai mari criminali să nu ia contact cu noi. Tot de frica

unei răscoale, în altă parte au spus că suntem criminali, că suntem vietnameji, că suntem nord-coreeni. Oamenii au rămas surprinși când ne-au văzut și au văzut minciuna care a fost spusă, cu cât timp înainte, nu știu și legătură cu noi au venit să schimbe cereale, veneau cu căruța plină cu grâu să schimbe la noi pe porumb, aveau o măsură dublă de grâu pe una de porumb. La întrebarea "de ce dau grâu pe porumb?" răspundeau: "casă grea, mulți copii", nu poate să-i sature cu pâine, trebuie mămăligă și de aia dădeau grâu pe prumb. Țsta era nivelul economic și cultural al populației de acolo, să nu mai vorbesc și de altele. De-a lungul linii ferate era o lizieră de salcâmi ca protecție, iarna să nu se înzăpezească linia ferată Călărași - Ciulnița mai erau niște liziere de salcâmi ca să ferească de vânturi, vântul când bătea acolo trei zile n-ai ieșit din casă, imposibil să ieși afară, erai blocat. Am tăiat salcâmi acolo și n-am făcut acolo în prima săptămână colibi cum își fac la noi păcurarii, ciobanii de la oi când se duc vara cu oile pe munte și fac din câțiva pari, țarușe în pământ acoperite cu ceva nuiele și puse paie. Ne-am făcut o colibă lungă de șaisprezece persoane, or făcut împreună cu cuscrii cu părinții cumnatei, erau și ei iarăși opt persoane. Pe o parte ne-am plasat noi, pe cealaltă parte ei, am făcut o colibă așa lungă și am dormit pă mese pă... că n-ai avut ce să întinzi pă jos, care cum am putut.

În primele trei săptămîni a venit o ploaie torențială, cu care noi nu eram obișnuiți. Aicea în Banat, n-am apucat asemenea ploi niciodată, nici până atunci și nici de atunci încoace. Bunica se ținea cu o mătură la intrarea în așa numita colibă să nu vină apa de afară. Am făcut noi în pământ așa, dar n-a ținut, iar eu mă țineam în spatele colibei să nu rămîneam sub cerul liber. N-a durat un sfert de oră că a ieșit soarele, peste jumat' de oră a ieșit soarele. Era pământul atât de gras de nisipos și de gras, că la noi dacă bagi pâinile în pământ, în noroi să faci cârpici parcă am băgat în unt că am făcut chirpici pentru casă și după ce a trecut ploaia, cumnata-mea era gravidă în luna a șasea în a șaptea, a luat o față de masă a pus-o în cap, mama, bunica, sora lu' cumnata familia cealaltă care cum puteau cu ligheane, cu crățiți pe unde curgea mai tare să ții, să nu curgă; paiele nu erau lăsate așa, când s-a terminat a ieșit soarele. Eram ud până la piele: "Dă-mi o cămașă să mă schimb" Caută într-un șifonier îmi găsește o cămașă, că curse apa și prin șifonier... și după ce trecuse ploaia, am cerut mamei o cămașă să mă schimb că eram ud complet toată ploaia am stat cu furca în mână având grijă să nu ia paiele vântul și îmi dă mama din șifonier o cămașă, care era și aia udă, deja pătrunse ploaia în șifonier înăuntru la cămăși. Continua să ne aprovizioneze cu apă.

A început să aducă material de construcții lemnos, scânduri, căpriori pentru casă, grinzi, uși, ferestre. Casele toate au fost de două feluri: două camere și o bucătărie, sau o cameră și o bucătărie, după numărul persoanelor care erau în familie, noi fiind 8, am avut dreptul la casă cu două camere și bucătărie și ne-a dat pe gratis onoratul stat acel material lemnos, acoperișul l-a primit fiecare. Se insista mereu să ne apucăm de casă. Oamenii credeau că poate nu rămîne situația definitivă era iulie, trecuse înspre august și oamenii așteptau mântuire nu știu de unde, în ce or mai crezut și atunci, nimeni nu vroia să înceapă casa, stăteau în acele colibi și se mai ducea lucrau la fermă cu ziua, pă la grădinile de legume, alții pe la ferme la gostat, la câmp și am început în iulie să construim casa. La insistența bunicului, că n-avea multă carte, da cu bun simț și cu cumnata vrei să nască ca scroafa în paie, ea nu-i scroafă să nască în paie în colibă. Hai, să ne apucăm să facem o casă, că ne dă drumul, foarte bine, mergem înapoi. Și ne-am dus fiecare unde ne e locul la fiecare de casă. Și ne-a rezervat, fiind mulți, două plățuri ca să face două case. Și am început lucrul la casă din pământ bătut. Ne-a dat câteva scânduri de brad, am bătut țaruși, am pus și între aceste scânduri de patruzeci de centimetri pământ bătut puțin stropit, nu ud și amestecat cu câteva paie sau numai așa bătut fără paie. Noi căzând în zonă cu grâu, am folosit acel grâu pentru ca paie la colibă și la făcut de casă și băteam cu maiul în aceste scânduri până se îndesau și se făcea beton. Când s-a terminat, am urcat mai sus cofrajul ca în construcții, când ridică cofrajele deasupra. Ne-or

învățat ei că n-am știut noi, că n-am făcut aicea case din pământ bătut și cu cofraje și am ridicat casa. Vă asigur că am fost familia noastră, cei mai huiduiți și înjurați de către săteni, că numai noi ne-am găsit să facem casă, mergem înapoi, noi ne facem casă, la care bunicul le-a răspuns foarte simplu: "Ce, foarte bine, dacă plecăm, merg și io, las casa, n-am pierdut mare lucru nici care nu sunteți în situația mea, naște noră-mea, nu vreau să nască ca scroafele în paie, asta vreți? Dacă vede că unul face, se iau toți, că lipsa de inițiativă le-a lipsit totdeauna spiritul de inițiativă, ăștia sunt sătenii mei, îmi pare rău că vorbesc așa de ei, ăștia sunt și astăzi. Și am ridicat, am ajuns până la nivelul ferestrei cu zidul de pământ așa de jur împrejur, cu două camere, bucatărie la mijloc, pe care ulterior, după ce m-am dus eu l-am închis. Dar eu tot m-am considerat nedreptățit, dislocat pe nedrept și dus acolo și la sfârșitul verii am vorbit cu tata și am spus: "Tată, eu plec! Îmi găsesc un servici, ceea ce voi putea câștiga, să vă trimit și vouă, să vă ajut." El m-a acceptat și la 30 iulie, era într-o duminică, m-am sculat de dimineață, până nu s-a luminat bine de ziuă, până a nu se scula cetățenii și miliția și toți și am plecat, m-a condus tata pe jos, eu o să merg pe margina șoselei și merg pe jos până la Slobozia patruzeci de kilometri. Am ajuns duminică după-masă la Slobozia, am căutat înainte tren am zis mă duc pe aici prin Ardeal, Slobozia, Ploiești, Brașov, Sibiu și de la Simeria, o iau pe la Hațeg, Caransebeș și trag la Reșița, Craiova, Turnu-Severin și București, Ciulnița-București pentru că erau controale militare, patrule pe tren și cereau buletinul. N-am spus, am uitat, nu mi s-a redat buletinul cinci ani cât am stat, am fost apatrizi, fără țară, fără localitate, nu am avut act de identitate n-a existat așa nici adeverință de..., n-aveam voie să ne mișcăm de acolo fără știrea poliției, cel mult pe o distanță de treizeci de kilometri, fără să înștiințăm miliția unde vrem să ne ducem.

Și am plecat, bineînțeles, mama a rămas iarăși plângând, a rămas tot zic eu plec. Am plecat, tata s-a întors înapoi, a ajuns noaptea în sat. În zilele următoare s-a aflat că am fugit, au înebunit cu căutatul cu percheziții, unde sunt, și unde sunt și unde sunt. Mama, care era cea mai fricoasă a zis atunci, voi vreți să îl găsiți, căutați-l și-l primesc bucuroasă să vină aicea, ce i-or fi spus, nu știu. Am plecat și am ajuns, așa cum am spus la începutul călătoriei, tot în picioare toată noaptea și până a doua zi pe accelerat cu ochii numai la capătul de vagon: cine vine? Vine vreo partulă militară, nu vine - ce fac? Trec pe scări, urc pe vagon, sar jos că înapoi eram hotărât să nu mă las prins, să mă duc și am ajuns pe întâi august '51 și am debarcat în Reșița viu și sănătos. Am venit aicea, la fosta logodnică, nu mai povestesc peripețiile de-atuncea, destul că am stat la logodnică care își cam făcuse de cap, era o fată foarte frumoasă, foarte frumoasă și tentațiile au fost mari și de o parte și de alta și totuși m-au primit. Pe urmă, s-a dus fostul socru, care trebuia să fie, că și soacră-sa trebuia să fie dislocată din satul Goruia și dusă la Mărculești în satul unde a fost și soția actuală și eram doi din Bărăgan în această, într-o cameră și o bucatărie, eram cinci persoane, din care trei bărbați și două femei, doi din Bărăgan într-o cameră și o bucatărie, plus ei. Am stat ascuns de la întâi august până la întâi decembrie. Cu ajutorul lor mi-am găsit un serviciu în afara sectorului sanitar. Îmi trimisese medicul șef care îi mulțumesc, Dumnezeu să-l ierte, că a murit, îmi trimisese vorbă print-o mătușă a mea, care l-a cunoscut și s-a dus la el la Oravița și a vorbit cu el și i-a spus să-mi scrie sau să mă anunțe cumva, să nu intru în serviciu în sectorul sanitar, pentru că mă prind, că sunt dat în urmărire generală pe țară. Am fugit de acolo și sunt urmărit să nu intru în sectorul sanitar că iar mă ridică și mă duc, mă găsesc și mă duc acolo în Bărăgan. N-am intrat, dar mi-am găsit un post de casier la Intreprinderea de distribuție a combustibilului aici în Reșița. Între timp prin intermediul unui fin, care era mare și tare la partid în sat și primar a ajuns, mi-a făcut rost de un buletin a unuia care decedase, om sărac care n-avea familie, n-avea pe nimeni. A făcut rost de un buletin și a modificat acest buletin și repet din nou n-am știut importanța buletinului care i s-a dat de către organele de stat pe vremea aceea. Și-am intrat pe post de casier la combustibil aicea în Reșița. Și am lucrat de la

întâi până în 17 decembrie '51. Eu nu am cunoscut dar tot acolo era un cetățean din satul vecin care încasa o taxă de la cărașul ce ducea lemne din depozit la cetățeni acasă, la cumpărători. Aștia trebuiau să plătească o taxă către IETA, cum era atunci.

Revenind la cele spuse înainte că am găsit serviciul, de fapt am găsit dar fără să cunosc persoana respectivă, am fost denunțat organelor de securitate de către această persoană delegată din partea societății IETA, cum era pe atunci, să încaseze taxa de la cărașii de lemne și Paul Brucan se numește din satul vecin din Forotic. Eu nu l-am cunoscut, el însă m-a recunoscut, fiind originar din Comorăște. A făcut denunț la securitate și într-o luni dimineața în 17 decembrie pe la unsprezece m-am trezit cu jeep-ul securității în poartă și m-au ridicat. Am aflat mai târziu procedura care a folosit-o. A venit după servici, a intrat în biroul secretarei, a pus un indigou negru la hârtie, negru neînceput la mașina de scris și a scris această reclamație. A doua zi, Dumnezeu trebuie să descopere pentru că nu există în omenire crimă perfectă. A doua zi dimineața, eu am fost arestat bineînțeles, povestea am aflat-o de la secretară prin altcineva ulterior, venise la servici a văzut un indigou nou decât celelalte și curioasă fiind să vadă cine a bătut la mașină, în lumina indigoului, în lumina zilei, a geamului și a văzut denunțul către securitate al meu din partea acestui tovarăș.

Am aflat ulterior aceste lucruri, am fost arestat, dus, au venit acasă, au făcut percheziție unde am stat la fosta logodnică. Din post în post am fost dus în comuna natală și de acolo am fost înaintat ca orice borfaș, hoț de rând la miliția raională la Oravița. Mi s-a înscenat pe urmă, s-a făcut procese verbale, mi s-a făcut proces și am scăpat numai cu trei luni de închisoare pe care le-am executat până prin 25 martie, la penitenciarul din Oravița. Au fost multe pariuri mai ales în sat asupra cuantumului de detenție, dar au apreciat judecătorii că fapta nu e atât de gravă, era la începutul dezertărilor din Bărăgan și mi s-a dat trei luni.

Un alt consătean, aproape de vârsta mea, care, alți doi, care au plecat din Bărăgan după mine acasă. Unul fiind prins, după aceea a fost trimis la canal înapoi. Pe al doilea n-au reușit să-l prindă și a stat ascuns la socrii, în fânărie. I s-a făcut o locuință, un fel de buncăr și a stat ascuns singur până la venirea din Bărăgan a tuturor deportaților, până în primăvara lui '56. De la Oravița, după expirarea condamnării, am fost dus cu milițeanul la spate la București la Direcția Generală a Miliției, pentru că susțineam și eu susțineam și atunci că nu eram propus în dislocare, eram trecut cu creion roșu pe lista de deportați. Îmi amintesc foaia pe care am văzut-o scrisă cu creion roșu pe ușa vagonului și în sat și în Călărași, când am sosit și m-a trimis la București la Direcția Generală.

Acolo am petrecut o noapte cu toți borfașii capitalei, la subsol, mi-au băgat paltonul la etuvă la deratizare, crezând că-i cu păduchi. Bineînțeles, că l-am îmbrăcat a doua zi, nici până s-a rupt n-am mai putut să-l calc cum a fost tot șifonat, ca strâns, stors în pumni. Și de acolo au găsit fișele deportaților, au găsit, a venit un ofițer care m-a cercetat și am văzut aceste fișe scrise de la un metru aproape distanță și i-am spus: "Cred că se observă pe fișă, pe listă că sunt trecut cu creionul roșu, adaus pe urmă, pe dosul listei." După consultarea cu comandantul respectiv, cine o fi fost, că nu l-am văzut, a revenit și atât mi-a spus că: "Da, e adevărat ce spune dar adăugiri din astea s-a dovedit ulterior că sunt valabile", așa că alt delegat, alt milițean cu arma la umăr m-a dus până la Călărași, m-a dus până a venit șeful de post de acolo și m-o preluat cu obligație să mă duc zilnic la miliție la post să mă prezint să vadă că n-am mai plecat. M-am dus două sau trei zile și nu m-am mai dus, am spus: "Dacă sunt interesați să vină să ma vadă." În așteptarea și răspunsului scris de la București am ... n-am intrat imediat într-un servici, dar am lucrat pe lângă casă am mai adăugat câțiva apărători așa pentru viscol și pentu ploi unde am pus și lemnele tăiate să nu stea în ploaie să nu se ude.

În sfârșit venind răspuns de la București am rămas acolo. Nu mai vorbesc că după două, trei zile când eu nu m-am mai dus la postul de miliție, numa să mă duc să mă vadă, au început să vină ei să mă caute acasă și atât se învârteau pe stradă până când ieșeam din casă în

curte, mă duceam până în grădină. Dacă m-au văzut, au plecat liniștiți că sunt acolo. Nu mi-au făcut nimic. Și după vreo săptămână de acest plimbat, văzând că n-am intenții de plimbare, m-au lăsat în pace. Am luat și eu ca toți ceilalți dislocați din sat, pentru că majoritatea în sat cu mine, erau din Mehedinți, Turnu-Severin și județul Mehrdinți, zona Vâju Mare și cetățeni din Turnul Severin. Noi eram singurii bănațeni din sat, din Comorâște și erau cinci familii de germani din Tirol, din județul Timiș și trei familii de basarabeni din Oravița. Din Reșița, erau numai mehedințeni. Am intrat în servicii în cadrul gostatului, care unde ne-am loc. Mai mulți am fost în situație, în special intelectuali cu pregătire, n-au găsit, i-a plasat directorul prin diverse servicii ale biroului centrului de gostat și am ajuns și eu acolo într-un asemenea loc și am lucrat acolo până la eliberare în decembrie când a venit comisia în '55.

Relev că în vara lui '55, mai venise o comisie mai restrânsă și a lăsat să plece din Bărăgan înapoi oriunde în țară, cu excepția localității de unde ai fost dislocat. De la noi din sat au fost eliberați - să zic așa astfel - două familii și au venit și s-au stabilit în Tirol. A fost familia lui Achim Botoș - cojocarul, un bătrân șchiop din naștere, de meserie cojocar, cu familie întregă, cu soție, cu băiat, cu noră, cu nepoți și a doua familie a fost familia lui Ilie Cocora, soția și fata, fostă bolnavă de tuberculoză, căreia i s-au scos 4 coaste înainte de a fi ridicată în Bărăgan și urma să-i mai scoată încă trei coaste și ulterior, în ultimul timp, era o metodă de tratament a tuberculozei active pe timpul acela. Se practica, știu că am asistat la operație, fiind cadru de specialitate și verișoară cu mine, fata, am asistat și știu lucruri adevărate nu povestiri de la alții. Aceste două familii au fost și au venit și s-au stabilit în Tirol până când a venit primăvara din '55, în vară în iulie, august și au stat acolo în Tirol până la întoarcerea tuturor și atunci au venit și ei în sat.

Bătrânul Achim Botoș, cojocarul, a și murit în Tirol, unde e și îngropat, rămas acolo. Această familie nenorocită, pentru că a fost dedicată că a avut copii care au suflet românesc. Băiatul cel mare i-a murit în spitalul de la Râmnicu Sărat, venit de pe frontul de Răsărit.

Al doilea fecior și-a lăsat brațul stâng din umăr pe frontul din răsărit, rănit și a venit acasă și a cosit cu o mână. Își lega cu curea sau cu o cingătoare, i-au făcut mamă-sa și soția și trăgea coada de la coasă peste, după gât și peste umărul drept și cu mâna dreaptă și cu tot corpul trăgea și cosea, fie fân, fie grâu. Pentru acest fapt și băiatul pe timpul lui Antonescu a fost numit de către Antonescu ca primar. N-a stat nici un an, câteva luni, că nu a stat nici Antonescu și a fost primar. Pentru acest fapt, omul ăsta care a fost sărac și meseriaș, a servit un sat întreg, a fost dus în Bărăgan. Asta a fost răsplata românilor cu inimă românească, iar Ilie Cocora a avut moștenit de la socrii din moși strămoși o moară de foc. Măcina porumb, facea făină de mălai și moara-i mergea, era moară cu piatră, râșniță, însă era acționată nefiind apă curgătoare în sat, cu foc. Era un cazan care vara-l folosea la treierat cu batoza grâul din toamnă și până în vara viitoare îl folosea la moară. N-a avut, nu știu cât pământ de mult, a fost exploatator. Parcă nu un sat întreg și sate învecinate le-a servit și le-a făcut făină.

Dar să revin la, în decembrie '55. Înainte de Crăciun a venit o comisie mare de la București. Spre seară, a venit un delegat de la primărie și ne-a anunțat așa alfabetice familiile să ne prezentăm a doua zi la miliție, pentru că a venit o comisie de la București și ni se va ridica restricțiile, putem pleca.

Bucuria a fost mare și a doua zi dimineață, ne-am dus la postul de miliție, a fost de fapt o comisie, nu mai rețin ce grad a avut locotenent, colonel, maior ce-o fi fost și după ce am intrat în postul de miliție, ne-au spus că Partidul a făcut o greșală, cu noi că ne-a dus în Bărăgan, da acum dându-și seama de greșală vor să repare răul făcut și ni se ridică orice interdicție și putem să ne întoarcem în țară, oriunde vrem. Asta a fost justificarea că a făcut o greșală, a trebuit aproape cinci ani să repare această greșală, scuze puerile, tipic comuniste.

La întebarea mea, zic: "Putem pleca oriunde în țară, sau numai..." "Domnule, oriunde vreți, de unde ați venit, din satul de unde ați fost luați, chiar și până la București, dacă vreți, în

orice oraș. Dacă vreți, vă duceți și vi se dă buletin de București, noi vă dăm adeverință provizorie și unde vă prezentați, acolo vă va elibera buletinul definitiv, adevărat.” Și am întrebat, zic: “Când putem pleca?” ”Când doriți dumneavoastră!” I-am spus atunci, zic: “Cu primul tren?” A rămas surprins: “Dacă aveți un timbru de trei lei fiscal și o fotografie mică, așa tip buletin, pentru adeverința provizorie, ne-o aduceți și după masă veniți și vă luați actul.” Am avut din întâmplare și m-am dus și i-am adus un timbru și fotografia și după masă mi-a dat adeverința provizorie, care s-a eliberat, se eliberează și azi, în caz de pierdere, care țin locul buletinului, până la eliberarea unui nou buletin.

Sigur, că n-am plecat cu primul tren. A doua zi, m-am dus la Călărași, unde aveam birourile centrale ale gostatului, i-am spus la șefii care or fost, se auzise deja și în Călărași și pe sate și peste tot că bărăgăniștii-cum eram numiți pleacă înapoi. Sigur că s-a insistat să rămân. Era încheiere de an, situația întregului sector zootehnic era în mâna mea. Erau multe lucrări de făcut de încheiere, de deschidere a noului an și am și le-am promis deși știam că nu mă țin de cuvânt prima dată în viața mea, deoarece pentru mine cuvântul dat a fost cuvânt dat, dacă am spus că la ora aia mă duc, la ora aia am făcut, cum se spune "pe dracu' în patru" și am fost acolo. După mine n-a așteptat cineva sau dacă i-am promis că-i fac să nu-i fac. Mi-am făcut așa fel programul și activitatea ca să pot răspunde la promisiunea făcută și am plecat a doua zi deci după ce am primit adeverința, pima zi am fost la servicii și am fost și ziua următoare am plecat acasă cu gândul expres să văd situația care este în casă, să iau măsuri de reparație pe cât pot pentru că bunicul era bolnav la pat și era foarte impresionat. De fapt, pe 13 ianuarie a ajuns cu vagonul - pe 12 februarie a fost mort, a murit, atât a mai trăit când ne-am întors acasă și voiam să nu găsească dezastrul care este. Știam că în casă la noi intrase gostatul cu o secție de viței, a umplut grajdul cu douăzeci de viței, bineînțeles că paznicii, îngrijitorii n-au măturat. În curte, gunoiul era până la genunchi, nu vă spun, vecinii m-au ajutat ca să curăț și să... Cum veneau cu căruțele, până mâncau caii, ce aruncau din căruță caii cu botul pe jos din fân acolo rămânea, nimeni nu-l lua, tot bălegarul acolo era putrezit. Paznicii n-au făcut focul în cuptor. Era într-o bucătărie o cameră în spatele casei, în curte, bucătărie de vară și camera iară se putea folosi. Era cuptor ca la țară, din cărămidă, cu plită deasupra, n-au făcut foc, era pat, masă, scaun. Au făcut foc în mijlocul camerei și s-au încălzit ca la oi la stână, în loc să facă în cuptor. Tavanul a fost negru de fum. În camere erau depozitat, într-una grâu, în alta nu mai știu orz sau ovăz a gostatului. Ușile nu mai vorbesc, dărămate, lacăte d-ăstea de care legi taurii puse la uși sparte cum au bătut belciugele pentru lacăte, tavanul de plafon căzut în cameră, se vedea în pod. Norocul meu, în grajd și după grajd nu se mai putea aproape deschide ușa dinspre grădină, unde se arunca gunoiul din grajd, atât aproape până în streășină, era plin de gunoi. Abea au curățat vecinii să deschid ușa să reușesc să o împing, să deschid ușa complet.

Noroc că șeful de fermă era un cetățean - am aflat pe urmă - din Sasca Montană, fost frizer și care acuma a ajuns director la gostat să facă agricultură, frizerul. L-am cunoscut când eram la circumscripția sanitară la Sasca, m-am dus m-a bărbierit și m-a tuns în alea teri luni cât am stat acolo. Și el foarte amabil a luat măsuri și a golit - o cameră mai era cu orz, restul erau deja golite și știa că venim și era ordin să ni se dea casele înapoi. Și m-am apucat să fac, am crezut eu ordine și curățenie. Mi-au dat câțiva vecini câte un braț de lemne, am făcut foc într-un cuptor și aicea cuptorul avea o tablă de zinc să zic așa- sub cuptor să nu cadă cărbuni aprinși pe podele, era podele în cameră. L-au rupt și au făcut, destul că căzut cărbuni în grătar direct. Podelele erau numai urme, băgai și pumnul, au ars mocnit, noroc că n-a luat foc casa, n-au mai avut lemne. În ianuarie...

Da am depășit, este demn de remarcat, revin. Am venit și am ajuns în sat din Bărăgan cu trenul, spre seara de Crăciun, în Ajunul Crăciunului, deci a doua zi era Crăciunul, stând cu o mică valiză și nu mai știu ce am avut în mână, o cămașă de Crăciun și ce oi mai fi avut, să

mai fi avut vrut prosop pus de mama, am deschis ușa vagonului și înainte de a fi oprit trenul în gară am văzut lumini, felinare în gară ca la o sărbătoare, cânta famfara, agitație mare, a oprit trenul în gară, era pe la în jur de ora șapte, în decembrie era întuneric. Mă dau jos, salut că ne-am întâlnit. El, curios, cum am venit, ce-i cu mine, eu curios ce se întâmplă că ei n-au știut că eu vin acasă ca să mă aștepte cu famfară în gară. Ce s-a întâmplat? - și îmi spune că la noi astăzi s-a înființat colectivul, CAP-ul și famfara din satul vecin, care a venit să facă agitație și mă rog să serbeze cu fast acest mare eveniment - înființarea colectivelor agricole, i-au spus "Drumul belșugului", dar a fost de fapt drumul belciugului și că acuma am condus-o că se duc cu trenul acasă, în satul vecin", la Grădinari fostă Cacova, atunci așa îi spunea. I-am răspuns. M-au ocolit consăteni, bărbați, femei, m-au întrebat fiecare unii de curiozitate alții de ură, alții din dragoste. Ce se întâmplă? Și le-am spus vine Bărăganul tot înapoi. La unii nu le venea să creadă, cei care nu doreau să venim. Cum să vină știau că ne-au trimis la loc cumsecade și bine s-au ridicat toate restricțiile și toți vin 'napoi și am venit primul și insistau și insistau dacă vin cu adevărat. "Da, domnule, toți o să vină!"

Am tras la o mătușă a mea, verișoară primară a mamei, care nu știa că vin. N-am avut timp când să scriu, telefoane nu s-au dat pe timpul acela și am tras la ea. Era în seara de Ajun. Am mai povestit le-am spus ce îi, cum îi, am cinat, a mai venit un bătrân din sat, un om cumsecade a stat până pe la ora douăsprezece cu mine de vorbă am povestit ce-a fost, cum a fost. Eu de acolo, el de acasă n-am mai spus ce nu știam și după ora douăsprezece m-am culcat. A doua zi dimineața m-am trezit și urma, era ziua de Crăciun, fastul care era la sat de sărbătorile mari nu se poate descrie. Numai cine l-a trăit cu adevărat îl simte, îl cunoaște, din povestit nu-l poți înțelege nu-l poți simți. Bineînțeles cu obiceiurile care au fost, cu colinzi. Printre primii care au venit dimineața nici nu eram sculat din pat. Cine credeți că a venit primul să mă felicite că m-am întors acasă? Unu' care deși față de familia mea nu a greșit și n-a avut atitudine dușmănoasă recunosc și astăzi, dar față de restul satului a fost cel mai mare turnător. A venit și m-a luat de gât și m-a pupat. Din pat încă nu eram sculat și mi-a urat bun venit și se bucură că m-am întors. A stat puțin câteva minute și a plecat. Și-atunci mi-am zis în mine și la mătușă mea și la neamurile celelalte: "Așa a vândut și Iuda pe Iisus Hristos jidanilor pentru câțiva arginți, cum a venit acuma Iuda să mă sărute pe mine de bucurie că ne întoarcem." Ei, asta am povestit-o ca un fapt divers.

Acest om se numește Achim Vidici, actualmente este plecat din sat, stabilit prin Timișoara, cu soție cu tot, și-a vândut casa și-a pierdut urma în Timișoara, și-a construit casă acolo cu etaj. Nu știu ce activitate are nu l-am urmărit. În orice caz, nu lăudabilă, din câte lumea vorbește.

Și m-am dus la biserică, mă rog. Și după Crăciun, revin la muncă. Am început reparațiile. În primul rând, am refăcut plafonul de la cameră și n-a venit, nu m-a ajutat nimeni cu excepția curții unde au săpat cu târnăcopul până am ajuns la stratul de gură că noi în curte aveam zgură din asta de la calea ferată și să nu fie noroi la animale și vite prin curte. A fost zvântat a plouat zgura s-a infiltrat și n-a fost niciodată noroi în curte. S-a săpat vă spun până la genunchi era gunoiul și au cărat cu roaba prin grădină. L-au mai dus și pe niște surpături pe stradă mai sus de acolo. Dar în casă, poate erau mai pricepuți dintre neamuri, dintre vecini decât eu. M-am apucat să tencuiesc plafonul, vă spun drept, mai mult material era pe cap, pe mine, decât sus pe plafon. Nu eram priceput. Când dădeam cu mistria cu mortaru', jumătate îmi cădea pe mine, pe față și în cap. Stăteam pe masă, urcat pe un scaun pe masă. În sfârșit, l-am cârpit că nu s-a mai văzut vorba aia în pod. De căldură fiind, s-a uscat și am ajuns în ziua de 3 că am făcut această, am dat cu puțin var pe urmă a început să se usuce deși afară era frig și ger, ianuarie, gerul Bobotezei. Pe atuncea parcă și natura era natură, iarna era iarnă, gerul era ger, ninsoarea era ninsore, nu ca acuma în ianuarie umbli la talie și în iulie îți ieși paltonul sau cojocul. Și pe 13 ianuarie a sosit și familia cu vagonul, cu ce-a mai avut, ce-a mai adunat

acolo. În orice caz, remarc, toți sătenii care au venit au venit cu vagoane pline de cereale, iar sărăntocii noștri din sat care au rămas și ne-au jefuit tot ce a rămas au fost tot mai proletari decât noi și mai săraci, că n-au avut decât ce-au furat de la colectiv, că muncitori n-au fost că dacă erau muncitori nu erau proletari. Și au venit, dar bunicul după o lună a murit. Ne-am stabilit în casă toți acolo claie peste grămadă. A început să vină și alții din sat și alții așa că din luna ianuarie începând a venit grosul, terminarea a fost abea pân' primăvară. De data asta statul nu s-a mai îngrijit să ne dea mijloc de transport, numai când ne-am dus. La întoarcere a trebuit fiecare să ne comandăm vagon să ne plătim vagonul și transportul. Nu s-a mai îndurat în marea lui binefacere Partidul să-și plătească grașeala până la capăt. Și-au venit oamenii și-au reprimat pământul, adică casele fiecare unde a stat nu intraseră alții străini, erau goale dar părăginite, pământ însă nu s-a dat, era tot la Colectiv. A început colectivizare și a început presiunea și asupra celor veniți din Bărăgan ca să se înscrie în Colectiv. Destul că până la urmă a trebuit să accepte. Un singur caz a rezistat și nu s-a înscris până la sfârșit în Colectiv, o singură familie. (*Îmi spuneți cine?*) A lui Iovan Stoian cu socrul Paul Ioan, cumnatul fratelui. Deci, sora cumnatei cu soțul ei nu au acceptat și au rezistat la toate presiunile și nu s-au înscris.

Despre viața ulterioară n-am să vorbesc, cu înființarea Colectivului, cu manevrele folosite, cu arestările care s-au făcut în sat, condamnări la ani grei de închisoare, care au fost la toate mîrșăviile și la toate...de s-au folosit ca să forțeze oameni să-și dea pământul. E mai greu n-am fost în miezul evenimentelor, ca să le știu pe toate eu. Eu cu 1 februarie îmi găsisem serviciu și am venit și m-am angajat în serviciul la spital aici în Reșița, unde am servit treizeci de ani până la pensie, 31 decembrie 1984, când am ieșit la pensie.

Dar ce am spus până acuma a fost un film așa fugitiv a ceea ce am văzut, am trăit, am simțit eu cu privire la organizarea, ridicarea, transportul și stabilirea în stepele Bărăganului a populației de aici, din vestul țării. Acolo în Bărăgan ce aș putea să spun, multe. Fiecare a devenit acolo proletar pentru că n-am avut numai ce-a fost pe noi, în rest nimic. Am fost noi slugile gostatului și viața pe care am dus-o a fost o viață grea, nu vorbesc acum, nu mă refer numai la mine, mă refer la toți ceilalți. A fost o viață de câine, frigul, iarna- călura înăbușitoare vara, cu care noi nu eram acomodați, vânturile permanente. O jumătate de oră dimineața, o jumătate de oră seara nu înceta până își schimba direcția. Dinspre mare spre uscat sau dinspre uscat spre mare. Viscol, iar iarna care te ținea în casă trei zile. Te ținea în casă trei zile, se știa, era regulă matematică. Se anunța din timp de mâine sau două zile vine viscolul. Știam atunci că trei zile nu puteam ieși din casă. Ți-era imposibil să ieși afară, te trântea jos și atâta vâjâia și un urlat sinistru, mai ales noaptea încât mi-era frică de multe ori, mai cu seamă un viscol care a fost în '52, ne era frică că ne ia acoperișul complet cu tot grinzi de pe casă să rămânem numai în interiorul peretelui sub cerul liber și era iarnă. Făcea între case nămeți că nu se vedea decât acoperișul la casa vecină. Urca așa, parcă era munți între case, veneau oamenii după apă la fântână.

N-am mai spus 'nainte, relev acum: de-a lungul liniei ferate, în marginea satului există o linie ferată; a fost la săpături multiplele de fântâni, a fost singura pânză freatică de apă potabilă de unde puteai bea, găti și adăpa animalele. Restul fântânilor care erau înspre șosea deci distanță de un kilometru, era apă amară și sărată, nefolosibilă. Și veneau bieții mehedințeni, olteni, severinieni veneau aici a fost un și de fântâni în partea asta de vest a satului, veneau cu cobilițele, cu găleți cu ce-au avut în casă, vase și-și luau apă, cărau. Era un fel de pelerinaj, du-te vino. Ori trebuia să escaladeze acești munți până când se topeau, lua o săptămână și două până se topea această zăpadă. Care erau cu spatele spre vânt, spre crivăț, ăștia nu mai puteau nici să iasă, că învăluia vântul și făceau nămeți și acoperea ușă și fereastră. Veneau vecinii după ce trecea, stăteau la lampă, n-aveau lumina zilei. Stăteau cu lampa aprinsă, ca-n buncăre sau în grote sau în peșteri - veneau vecinii și cu lopeți cu hârlețe

și tăiau, făceau tunel sau tăietură în dreptul geamului și a ușii și deslocau ca să poată ieși afară. Nu puteai să te duci în grajd la vite. Mulți și-au făcut grajdiul alături de casă și au spart din peretele casei și au făcut gaură ca să poată intra în grajdi la vacă sau la cai ca să poată să le arunce o mână de hrană sau o găleată de apă. Ne stocam apă să avem puțin sau luam cu polonicul. În orice crăpătură, vântul băga zăpadă, luam și topeam pe cuptor și făceam și mâncare cu acea apă. Ca să nu folosim lemne, luam câte un chirpic, fărâmițat la facerea caselor și puneam în lighean petrol și-l puneam să se îmbibe cu petrol și-l puneam în cuptor și dădea foc și ne încălzeam în cameră de frig sau gătea o ciorbă, o zeamă, o supă ceva din cartofi, din ce am putut. Vorbesc despre viața care am dus-o acolo.

Primul an am fost tăietor de lemne în Călărași și nu eu, foarte mulți din sat. Făceau echipe de câte doi și dimineața plecam, ca la servicii, până nu se lumina de ziuă pe potecă. Plecam cu joagărul în spate, cu traista pe umăr, în traistă un colț de pâine, dacă mai aveai ceva mai luai, dacă nu, te mulțumeai și cu coaja aia de pâine. Și mergeam în oraș și băteam cu bățul în fiecare poartă. La ei sunt gardurile și porțile din lăteți, așa, din crengi împletite vezi peste ele în curte. Și unde vedeam o grămadă de salcie, că lemnul de foc predominant este salcia acolo, băteam și "Doamnă, nu tăiați lemnele?"- ziceam. Alta: "Da" Ne tocmeam cu ea, alta răspundea negativ, numa țâțâia făcea ț..., ăsta era nu la ei. Când a făcut, a țâțâit așa din gură și-n prăvălie și unde te-ai dus, aveți cutare - ț...- asta a fost răspunsul lor. A trebuit să învățăm o parte din limba lor locală și unii, unele din femei erau mai cu suflet. Ne-au înțeles soarta noastră și dacă am rugat-o: "Doamnă, nu vreți, puteți să ne faceți o zeamă scurtă de cartofi, o supă de cartofi"- care noi spuneam supă acolo, la noi se spune zeamă - "simplu, fără nimic altceva doi cartofi fierți în apă și cu puțină sare să ne încălzim și noi stomacul"- și stăteam cu picioarele în zăpadă toată ziua și trăgeam cu joagărul de dimineața până terminam seara, contra unei sume cu care ne tocmeam, câțiva lei pe care seara îi împărțeam în doi.

Îmi amintesc, eu eram în echipă cu soțul unei verișoare a tatălui, un om în vârstă, de vârsta tatei. Ginere-su, mai tânăr, era cu alții mai tineri și el, bătrânul... Zic: "Hai să facem și noi o echipă". El bătrân, io mai tânăr dar neobișnuit cu munca, că n-am lucrat muncă brută, să tai lemne, nu-i o muncă ușoară. Și am făcut o echipă. Într-o zi, mergând pe stradă și căutând, s-a apropiat de prânz și nu am găsit nimic lucru, nu am gasit să tăiem lemne la nimeni. Pe partea cealaltă, mergea o țigancă și acolo ca și la noi aici cu traista în spate, da traista era pe jumătate plină și îl atenționez pe bătrân. Zic: "Uica Simion, tu vezi țigancă aia?" "O văd." Zic: "Aia-i mai fericită ca noi." A tras o înjurătură: "Da, de unde!" Zic: "Uită-te bine la ea și bagă de seamă ea se duce acasă și duce la copii colțuri de pâine sau ce-a primit după cerșit pe nemuncă. Noi vrem să muncim și nu găsim și mergem acas' diseară fără să ducem nimica la copii sau la baba ta" "Măi, ai dreptate" "Eu nu știu dacă am dreptate, dar eu așa văd lucrurile, suntem mai răi decât cerșetorii!" Altă cucoană nici nu voia să audă. Nu atât ne-am tocmit de asta trântea ușa, nu ne făcea de mâncare. "Bine, doamnă, nu se dărâmă cerul dacă nu aveți, nu puteți." Mâncam pâinea noastră goală sau cu o bucățică de brânză, dacă aveam cumpărată de la alimentară că n-aveam noi acolo. Dar a fost greu - frate-meu lucra cu un verișor la tăiat lemne tot așa și într-o seară, vin acasă și noi aproape în drum spre casă, el locuia a doua casă după noi chiar în margine, îi spune mamei - vorba lui Creangă din "Cocoșul cu punguța cu doi bani": "întinde babo țolu să-ți aduc blaga împăratului". Așa, verișorul ăsta îi spune lu' mama: "Mătușă Ana, întinde ceva pe jos să împărțim câștigul!" El a avut o traistă și s-a îndurat și le-a dat pe lângă banii tocmiți, femeia le-a dat o varză acră și le-a dat un pumn, doi de fasole boabe și un pumn, doi de cartofi. Femeia lui Dumnezeu s-a gândit poate și la suflet și la mila creștinească.

Îți închipui când a golit și a întins pe aceea, acel țol jos varza cu cartofii, cu fasolea apoi a început: "asta-i a tău, asta-i a meu", împărțind cu mâinile așa și am plâns cu toții când am văzut ce-am ajuns, cum am ajuns să trăim și să ne ducem zilele. Sunt fapte și gesturi poate

mici și mărunte, dar care spun enorm de mult. Cine le-a trăit le înțelege, cine le aude pune semnul îndoielii și al poveștii, că e de necrezut. Și asta nu mi s-a întâmplat numai mie, s-a întâmplat la marea majoritate, ca să nu zic totalitate, că 99% au fost la fel și toți au dus-o așa și greu. Și-au găsit de lucru fiecare pe la gostat, căruțași, zilieri sau permanenți muncitori cum le-a zis pe urmă, la grajduri, la câmp, prin baltă.

Ceea ce ne-a avantajat pe noi fiind aici lângă Călărași și în marginea Deltei Dunării de treceam cu bacul brațul Borcea și eram în Deltă, erau grădinile de zarzavat ale gostatului. Se lucra acolo pă echipe, cât se putea se mai și fura, pentru că trebuia fiecare de unde trăiește să mai și mânânce. Așa că fiecare unde lucra pe ce punea mâna lua, că dacă nouă ni s-a luat tot, am considerat...

La noi în sat, șeful de fermă a fost un frizer. Aici șeful, directorul gostatului, un gostat mare, extins, cu zeci de mii de capete de animale, de vite, de taurine, cabaline, oi douăsprezece mii, nouăsprezece de păsări, șase sute de taurine, cai nu știu cât au fost, iară în jur de două sute de capete. Aici trebuia mâncare, iar dacă se ducea un om din sat, un om cum ne spunea nouă la el "Domn' director, vedeți n-am mâncare, dacă îmi dați și mie un bon de o căruță de lucernă"- imediat scotea, avea un carnețel cu foi detașabile și dădea bon pentru una căruță lucernă și semna. Omu' știa la care brigadier să se ducă și într-un fel erau și în tratative sau înțelegi cu respectivul brigadier, dar trebuia și omul să aibe o acoperire, nu, dacă îl găsea miliția. noi ne-am dat bonul de la director aprobare și foarte mulți ne-au adunat așa că cu un bon n-am luat o căruță, am luat trei, patru, s-a dus de trei, patru ori și a luat, i-a dat ceva la brigadier și a încărcat deci în acest fel. Am mai cosit pe marginea căii ferate, pe marinea drumurilor și a adunat furaj pentru animale ce-a avut cai și vacă peste iarnă să aibă.

Directorul îl vedeai, s-a înscris la Școala Tehnică Agricolă, era în Călărași - ieșea dacă termina cursuri fără frecvență, ieșea tehnician agricol și avea încadrare și dreptul legal să fie conducător în gostat. Și, vă rog să mă credeți, toți cei din birou care lucrau din satul meu, dislocați care eram cu pregătire îi făceam lucrările lui domn' director, ne-am împărțit materia pe studii, fiecare la ce era mai priceut sau îi convenea mai mult: limbi străine, franceză, română, matematică, geografie, istorie, ce se cerea acolo, economie, nu știu ce. Și-atunci fiecare luam două sau trei materii, și pregăteam lucrările, secretara i le bătea la mașină și domn' director lua dosarul și-l ducea la școală și-l predă. Pe urmă a devenit tehnician agricol cu diplomă. De cum a luat, ce a avut în cap, cum a luat această diplomă, nu știm. Condiția, fie că a știut, fie că s-a făcut că nu știe a Ministerului agriculturii și a Partidului. Asta ca un fapt divers.

Și vă spun viața în unele, la noi în sat fiind prea amestecată, deci tangență culturală între olteni și bănățeni n-a prea fost. Nu se aseamnă nici folclor, nici... nimic, deci nu a fost o viață culturală activă. S-a făcut Cămin Cultural, da' de la noi nu se ducea nimeni acolo din sat, nu știu dacă a fost. Eu n-am fost niciodată, nici nu știu cum arată. Nu știu dacă a fost dintre olteni cineva. S-a construit dispensar cu un medic tot dislocat din Turnu-Severin, pensionar. L-a dus în Bărăgan și pe el că a avut vilă în Herculane și cabinet particular cum au fost pe vremuri medicii și a fost numit ca medic acolo în sat. A fost ridicat și medicul de circă de la mine din sat și dus pe motiv că a fost basarabean și a stat și el acolo în Bărăgan cu soția că n-avea copii. Dar în alte sate, de exemplu unde a fost soția, au fost numai bănățenii și și-au format acolo cor. Se duceau la biserica din satul vecin, mai cu seamă la sărbători mari și dădeau răspunsul la liturgie. Cetățenii îi invitau la masă pe toți când se termina la prânz. Ei au făcut și famfară, aveau dirijor dintre ei care se pricepea, deci au avut și o activitate cultural-artistică. Biserica, preot n-am avut noi. Am avut noroc fiind aproape de Călărași, eram repartizați unei parohii din Călărași și dacă au fost botezuri, copiii s-au dus în Călărași la trei kilometri distanță cu căruța. Nepoata mea, fata lui frate-meu s-a născut în septembrie, deci în a treia lună după ce am ajuns acolo. A fost botezată de către medicul ăsta din sat de la

Comorâște, care a fost ridicat, doctorul Peamă și botezată în Călărași. Iar ca spital aparțineam tot de Călărași. Tata chiar a făcut, a fost epidemie de tifos, a făcut un tifos în toamna după ce am pecat în septembrie. A fost internat în spital în Călărași. Ca medic internist, medic primar-soția medicului veterinar de la gostat. Și au avut grijă și l-au tratat și tata a scăpat și a ajuns să moară acasă în patul lui după aproape treizeci de ani mai târziu după ce a venit.

Despre alte activități ce să vă spun? Totul s-a redus la partea economică, la trai, să-ți asiguri de azi pe mâine traiul. Salariul era așa cum era. Noi dacă eram încadrați la birou, lucram munca de birou dar plata, încadrarea era pe un post de muncitor pân' diferite ferme. Eu, de exemplu, era încadrat pe un post de îngrijitor la păsări, la găini și am lucrat pe patru sute treizeci de lei pe lună. Sigur n-am lucrat în găinațul rațelor și a găinilor, am lucrat în birou. Avantajul, eram mulțumit, nu m-a bătut vântul, dar uneori, ne-au mutat biroul din Călărași în Rosețu, o comună la cincisprezece kilometri. Acolo era Centrul administrativ al Gostatului. Și-apoi făceam de multe ori, lucram la grădină, acolo era grădină mare de legume la Rosețu și cincisprezece kilometri făceam zilnic dimineața și seara până la servicii. Uneori, ne ducea cu o remorcă cu tractor, alteori ne duceam pe picioare. Când am ajuns de mi-am cumpărat o bicicletă și era vreme bună sau rea făceam cincisprezece kilometri, dimineața și cincisprezece kilometri seara la și de la servicii acasă. Am încercat să dorm și în sat, acolo la niște bătrâni, acolo o cameră și un pat. Erau foarte săraci bătrânii, un pat un fel de prici și o rogojină. Dimineața eram țeapăn, mă dureau șoldurile mai rău de cum aș fi dormit pe pământ. Nu mai vorbesc de acoperământ, de fapt era și vara dar rogojină era.

Apă nu beau localnicii din fântâni, aveau și fântâni, cărau cu cobilița din Dunăre. La întrebarea de ce fac - așa sunt crescuți, îi mai dulce apa din Dunăre decât apa din fântâni.

După această succintă, poate incompletă, trecere în revistă a celor relatate, nu spun că am spus totul. Poate multe lucruri le-am uitat, sau nu le-am dat importanță atât cât ar fi trebuit. Poate trebuia să insist mai mult pe alte laturi ale evenimentelor, dar cum toate au un sfârșit ne apropiem și noi de acest sfârșit cu puținul care ne-a rămas și mă bucur că am ocazia să redau astăzi să nu le iau cu mine dincolo.

În mare, pot să vă redau cu date și cifre statistice, scriptice nu din auzite și povestite, ci puse pe hârtie și adunate una după alta. Să se știe că din satul Comorâște, județul Caraș au fost ridicați și deportați sau dislocați sau ce termeni li s-or dat, cetățeni din treizeci și șapte de case, șazeci și unu de familii, totalizând un număr de o sută șaptezeci și două de persoane. Dintre această mulțime nu știu dacă se pot lăuda multe sate din jur că au avut număr atât de mare, parcă comuniștii de la noi din sat s-au întrecut a fi printre primii, a fi cei mai slugarnici și cei mai răzbunători și cei mai răutăcioși și invidioși. N-o spun din ură, din răzbunare, o spun din adevăr, dacă ar fi alta situația sau mi s-ar cere, aș motiva fiecare afirmație făcută. Din acești o sută șaptezeci și doi de consăteni, pot au rămas morți pe plaiurile Bărăganului - cinci în satul Pelican și trei în satul Dâlga, pentru că nu toți au încăput în primul eșalon de transport din gară în seara de 18 iunie '51, iar cei rămași pentru noapte sau a doua zi au fost debarcați și rămași în Dâlga pe linia ferată București-Ciulnița. Deci opt și-au lăsat oasele în Bărăgan. Nici unul nu a fost adus și înmormântat în satul lui. Unii care s-au dus să-și aducă oseintele părinților sau bunicilor nu i-au mai găsit. Unde au crezut, crucile din fostele cimitire au dispărut, pământul din majoritatea satelor a fost arat, casele demolate s-au dărăpănat, s-au surpat din cauza intemperiilor și nu au mai găsit nici urmă de schelet să aducă acasă. Din cei care au venit acasă, o sută șazeci și patru de persoane, astăzi mai trăiesc cincizeci și șase, restul au murit între timp. Deci acesta este bilanțul tragediei acestui sat, aceasta este realizarea Partidului Comunist din satul nostru și a membrilor lui ca să moară o sută șaisprezece, restul de cincizeci și șase mai trăiesc încă, bătrâni, unii singuri, alții numai copii sau nepoți, multe case distruse, familii întregi dispărute total, iar unii fără urmași sau cineva plecați din sat în alte meleaguri, în alte locuri.

Ca să vă demonstrez cele afirmate, vă redau, în linii mari numele capului de familie sau a proprietarului casei, că în aceeași familie au fost și două sau trei subfamilii, copii cu soți și iarăși cu copii. Dar, așa în mare, cele patruzeci și nouă de familii din cele douăzeci și șapte de case se prezintă astfel:

În satul Pelican au fost:

Familia lui Iovan Botoș Luca cu cinci persoane copii, fată, noră, nepoți.

Achim Târbăț Doman cu șase persoane copii, nepoți, strănepoți.

Achi Țăpârdel-Ciocu care a fost un om sărac, s-a ocupat cu împletitul de coșuri, făcea cotărițe - cum îi spune la sat pentru recoltat la porumb, la struguri, la pruni. Cu el și o bătrână pe care o avea în îngrijire și care a murit și ea acolo, o femeie singură fără urmași.

Simion Micșa - "Sămu Lena" cum îi zicea în sat, cu soție, nepoată, ginere și doi neoți. Fiica lui nu pot să nu menționez s-a separat de părinți cu bărbatul și cu copil, care era înscris la Facultatea de Litere la București, și-a vândut tata și familia pentru viitorul fiului, a devenit cea mai mare comunistă și activistă pe linia Uniunii Femeilor Democate din sat. Când a fost condamnat grupul colonelului Uță și partizanii din Munții Banatului, s-au făcut și în sat la noi adunări așa-zise populare, ca poporul să hotărască pe viață, nu partidul, a participat și soțul acestei mizerabile. O numesc așa deși mi-a fost verișoară al doilea, bunicii noștri fiind frați. Și la această adunare populară una din lozinci a fost și care s-a strigat: "moarte lor", a grupului de partizani. Printre participanți în afară de armată cinci voci din tot satul s-au ridicat și au strigat "Moarte lor"- aceste voci au fost a domnului Iovan Miclău- tatăl tudentului, viitorul profesor de limbă franceză, ajuns mare până la rangul de decan al facultății din București, cu călătorii și conferințe- afirma el - la Sorbona, deci Iovan Miclău. A fost Iacob Drăghia, cel mai mare comunist. A fost învățătorul Drăghicescu, venitură în sat nu localnic. A fost Paul Dragomir, unul din cei mai mari legionari, fostului comandant al legionarilor pe județ - Străin Dragomir. Acest Paul Dragomir era unchi, frate cu tată-su. Acuma a devenit mare comunist și un analfabet - Nicolae Demetrovici, venit în sat, care toată viața căsătorit, tată vitreg a lui Iacob Drăghia, marele comunist, care a trăit toată viața la oi, nu știu dacă a știut carte, în orice caz un ziar, o carte n-a avut niciodată în mână. Aceștia au fost neamurile și consătenii mei, judecați voi cei care mă auziți sau mă citiți să hotărâți, eu nu pronunț sentința, dați-o voi și viitorul.

A fost apoi Străin Botoș Tică cu fiul și nora, nepoții au scăpat, fiind angajați în Timișoara.

A fost familia lui Iovan Luca Ticu- bătrân cu soția.

A fost Iacob Munea, cap de familie, singur fără soție, fără copii.

A fost familia Pau Luca Pascu cu copii, noră, nepoți.

A fost Damaschin Meza cu soția, copii, nepot.

A fost Jivan Țăpârdel Cipu, soție, copil, noră, nepot.

A fost Achim Botoș Cojocarul de care cred că am mai amintit, că a fost trimis cu câteva luni înainte în Tirol că i s-au ridicat restricțiile mai înainte și care a dat doi copii țării și neamului românesc pe front.

A fost Paraschiva Gârboni Cojan, cu nora și nepotul, fiul a fost în închisorile comuniste petru adeziune legionară și participare la mișcările legionare.

A fost doctorul Grama și soția, copii - medicul de origine, din sat fiind de origine basarabean.

A fost Ruja Botoș Dica cu fata, soțul fiind la fel arestat, închis fiind în legătură cu mișcarea legionară.

A fost una din numeroasele familii Simion Botoș Popa cu soție, mamă, copii, noră, nepot, un unchi și o mătușă handicapați, care au murit și au rămas acolo.

A fost familia lui Pau Stoian Costa-Paul Radu - fiul cu soție, copil și noră.

A fost familia Iosif Stoian cu copii, ginere, soții, nurori, nepoți.

A fost familia lui Străin Botoș Juvan, bătrân care a și murit. A fost Pau Botoș Juvan cu soția și copii. A fost ginerele Ioan Stoian cu soția și copii. Singurul om din sat, care a rezistat - Ivan Cuță, cum i s-a spus, care a rezistat și presiunilor la înscriere în colectiv. A fost singurul din sat care nu s-a înscris în colectiv.

A fost familia lui Iosif Vuia, om de la mijlocăș spre sărac, n-a fost bogat, cu soție, copii.

A fost Roxanda Stoian - o bătrână singură, care n-a avut nici avere. Copiii erau la Reșița și nepoatele, angajați aici de ani de zile, toată viața.

A fost Aschim Penda, zis Achim Popa cu soția. Țsta într-adevăr, poți să spui că a fost chiabur. A avut batoză de treierat, a avut cazan de fiert țuică, prăvălie, birt, 60 de jugăre de pământ, cu adevărat un cetățean care pot spune că a exploatat sau a folosit munca altora.

A fost Ilie Cocora, de care am mai vorbit cu soția și fata.

A fost familia mea, povestitorul, cu bunicii, părinții, fratele, cumnata, copiii dintre care nepoata s-a născut acolo după trei luni de la debarcarea în "fericirea" Bărăganului.

A fost Brândușa Botoș Coleășă- femeie singură care a avut o mică prăvălioară de sat, copiii, nepoții erau de ani de zile la Timișoara, stabiliți cu serviciul acolo.

A fost familia lui Petru Păsule Meza cu soție, copil, fete, nore, nepoate.

A fost familia lui Petru Cocora cu socrii, soția lui și cu cele două fete. Despre acest caz aș vrea să spun câteva cuvinte, după mine interesante. Acest Petru Cocora a fost impegat la gara CFR. A fost venit în sat, căsătorit, din Ferendia, județul Timiș. A fost secretarul organizației de bază în sat, PCR - bineînțeles pe perioada întocmirii listelor de deportare, ca la deportare să fie luat și el și dus în gară și îmbarcat împreună cu familia. Tovarășii din organizație i-au voit binele, l-au pus fără știrea lui la urmă pe listă și dus a fost și bine i-au făcut.

A fost familia lui Iacob Botoș Giugea cu mamă, cu soție, cu copii, nepoți

Iar în satul Dâlga, cum am spus, a fost:

Familia lui Achim Grema cu soția, familie, nepoți, strănepoții erau plecați în alte părți, numai bătrânii au rămas în sat.

Tot o familie, să mă repet, ca și a lui Penda, care era ginere, care a avut prăvălie, birt, cazan de fiert țuică, batoză de treierat grâu și trifoi, șaptezeci de jugăre de pământ și a manevrat Banca Populară din sat, băiatul fiind contabil de meserie.

A fost Damaschin Luca Murgu cu soția, care a fost primar pe timpul legionarilor, fiul lui fiind mare activist legionar, fugit în Germania și reparașutat în țară cu scopuri de spionaj sau nu știu cu ce alte scopuri. În orice caz, prins, arestat și condamnat la ani grei de închisoare.

A fost familia Iacob Dragomir- soția cu nora, oameni săraci, dar foști legionari.

A fost Paraschiva Borca Miclea, singură, fiul său fiind mare legionar.

Deci familia lui Iacob Botoș - Cuță Miu - bătrânul cu mamă-sa cu soție, cu băiat și noră, cu nepot.

Adam Târbăț-Fira cu ginerele Damaschin Crăciun și soția.

Maria Țăpârdel cu fata și cu ginerele care a venit în Bărăgan la familie de la armată, nefiind la ridicare fiind în armată.

Ultimele două familii Adam Târbăț și Maria Țăpârdel au fost ridicate pentru ruda lor Iacob Țăpârdel, care după '48 a fugit în Franța și acolo a și murit în Paris.

A fost familia lui Ianăș Stoian cu soția și fiica Ana, care a fost legionară.

Familia Pau Toma Olariu cu soția, cu copilu', noră, nepoți.

Și a fost Iancu Târbăț Sufloni cu soția, cu copii și cu soacra.

Nu știu dacă n-am uitat, adaug acum, dacă este în plus să mă ierte cel care acultă: familia lui Damaschin Grema Man, cu fiica și nepotul, tot un fost chiabur, putem numi. Deci,

al treilea chiabur din sat, care cu adevărat a folosit mână exploatată, care a avut la fel prăvălie, birt, cazan, batoză cu locomobil pentru treierat grâu.

Cam acestea au fost numele famililor, celor care au plecat duși de voia străinului și aruncați ca o pleavă în bătaia vânturilor.